

FINANSAL KİRALAMA ŞİRKETLERİNCE UYGULANACAK YENİ TEKDÜZEN HESAP PLANI VE İZAHNAMESİ ÇERÇEVESİNDE FINANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Abitter ÖZULUCAN*
Fevzi Serkan ÖZDEMİR**

ÖZET

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürmek için gereksinim duydukları varlıkları satın almaları ya da kiralamaları gerekmektedir. Bu durum yatırım ya da kiralama seçenekleri arasındaki net ekonomik kazanç/kaybın belirlenmesini ve alınacak kararın rasyonel olmasını gerekli kılmaktadır. Kiralamanın iki farklı çeşidi bulunmaktadır. Bunlar; finansal kiralama ve faaliyet kiralamasıdır. Finansal kiralamanın faaliyet kiralamasından farkı; varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan her türlü risk ve yararların, sözleşme ile belirlenen bir süre için kiracıya verilmesidir. Kiralama süresinin sonunda mülkiyetin kiracıya devredilme olasılığının bulunması, kiralamanın finansal kiralama olabilmesi için yeterlidir. Bu çalışmanın amacı; 17 Mayıs 2007 tarihinde 26525 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve 01.01.2008 tarihine kadar intibak süresi tanıyan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliğ hükümleri çerçevesinde, finansal kiralama işlemlerinin finansal kiralama şirketlerince nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Finansal kiralama, finansal kiralama şirketi, hesap planı, izahname.

ACCOUNTING OF LEASING TRANSACTIONS IN THE FRAMEWORK OF NEW UNIFORM ACCOUNTING PLAN AND DISCLOSURES FROM THE PERSPECTIVE OF FINANCIAL LEASING COMPANIES

ABSTRACT

There are two alternatives for companies which assets they need to continue their activities. One of them is purchasing, and the other one is lea-

* Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe-Finansman Anabilim Dalı Başkanı, abitter42@nigde.edu.tr (Doç. Dr.)

** Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe-Finansman Anabilim Dalı, fsozdemir@gmail.com (Arş. Gör.)

sing. In order that a company takes decision rationally, it has to estimate different alternatives' costs and choose the maximum net economic profit or minimum net economic loss. Leasing has two sub-categories, also. These are financial leasing and operating leasing. Financial leasing contracts must give a permission to turn over all risks and benefits, which is coming from ownership, to lessee. This paper aims that the new regulation about Financial Leasing, Factoring and Finance Companies Uniform Accounting Plan and Their Financial Statements Frame and Context, which was published at State News on 17th, May 2008 with record number 26525. There is a rule that these companies would have to adjust their situation by this regulation finally on 1st, January 2008.

Key Words: Leasing, leasing company, accounting plan, disclosures

GİRİŞ

Herhangi bir varlığı edinmek isteyen bir işletmenin seçeneklerinden biri olan kiralama, varlığa yatırım yapmanın neden olacağı nakit çıkışlarını ertelen ve eldeki sınırlı kaynağın daha etkin kullanımına imkan tanıyan bir seçenektir. Kiralama, kendi içinde finansal kiralama ve faaliyet kiralaması olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu iki kiralama türünü birbirinden ayıran en temel özellik; kiralama süresinin sonunda kiralamaya konu varlığın mülkiyet hakkının el değiştirmesini öngören bir sözleşmenin var olup olmadığıdır. Sözleşmede kiralamaya konu varlığın mülkiyet hakkının el değiştirmesini öngören kiralama işlemleri, finansal kiralama olarak isimlendirilmektedir.

Bir varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm risk ve faydaların belirlenen kira bedeli karşılığında, kiraya veren tarafından kiracıya devredilmesini taahhüt ettiği bir anlaşma türü olan finansal kiralama, nakit ihtiyacı içinde olan işletmeler için cazip bir finanslama tekniğidir.

Bir işletme için varlığı satın alma ya da kiralama seçeneklerinden hangisinin daha avantajlı olduğu, o işletmenin kendi dinamiklerine göre belirlenebilir. Ancak bu durum kiralama tercihinin sağladığı avantajları ortadan kaldırmamaktadır. Kiralama tercihinin getirdiği en önemli avantaj, nakit sıkıntısı içinde olan işletmelerin nakit çıkışlarını ertelemesidir. Bunun yanında finansal kiralamaya konu varlıkla ilgili satın alma, ithalat, yükleme, akreditif, transfer gibi işlemlerin finansal kiralama şirketi tarafından yapılması da bu işlemler için harcanacak emek, zaman ve maliyetten tasarruf sağlanması anlamına gelebilmektedir. Öte yandan finansal kiralamanın vergisel avantajları da söz konusu olabilmektedir.

Özellikle tasarruf eğiliminin düşük, dolayısıyla sermaye birikiminin yetersiz olduğu bir ekonomide ihtiyaç duyulan kaynakların etkin kullanımı, daha

da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, yüksek nakit gereksinimi içinde olan işletmelerde finansal kiralama işlemlerinin daha yüksek marjinal fayda sağlayacağı ifade edilebilir. Ancak yapılan araştırmalarda henüz finansal kurumları geliştirmekte olan ülkelerde küçük ölçekli işletmelerin finansman yetersizliklerinin giderilmesinde, finansal kiralamadan beklenen ölçüde yararlanmadıkları (Beck ve Diğerleri, 2004: 23), kredi kartı ile finansmanın önemli bir pay kazanmaya başladığı belirlenmiştir (Small Business Administration, 1998).

Türkiye’de 2007 yılının birinci çeyreğinde finansal kiralama toplam işlem hacmi 2,023 milyar YTL iken 2008 yılının birinci çeyreğinde 1,843 milyar YTL’ye gerilemiştir. Buna göre 2007 yılının birinci çeyreğindeki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) penetrasyon oranının[†] % 1,07 iken, 2008 yılının birinci çeyreğinde % 0,83’e gerilediği görülmektedir (FİDER, 2008).

Ülkemizde finansal kiralama işlemleri ile ilgili olarak yapılan ilk düzenleme 10.06.1985 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu’dur. Dünyada finansal kiralama işlemlerini kanunla düzenleyen Fransa, Güney Kore gibi sayılı ülkelere de finansal kiralama işlem hacminin göreceli olarak yükseldiği ifade edilebilirse de istenilen düzeye ulaştığını söylemek güçtür. Bunun nedenleri arasında; ülkemizde uzunca bir dönem yaşanan yüksek enflasyon, sermaye piyasalarının yeterli genişlik ve derinliğe ulaşmamış olması, mevzuattaki yetersizlikler nedeniyle yapılan sık değişimler ve kimi zaman kiralama maliyetlerinin mülkiyeti edinme maliyetlerini aşabilmesidir.

Kiralama işlemleri ile ilgili güncel düzenlemelerin başında, 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe giren 17 no.lu Kiralama İşlemleri Standardı (TMS 17) gelmektedir. TMS 17, bu standardın kapsamına giren kiralama işlemlerinin finansal tablolarda nasıl raporlanacağına ilişkindir. TMS 17’nin yürürlüğe girmesinin ardından ise, Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından hazırlanan yönetmelik ve tebliğler aracılığıyla finansal kiralama şirketlerinin kuruluş ve faaliyet esasları ile bu şirketlerin alacakları için ayıracakları karşılıklara ilişkin usul ve esaslarda düzenlemeye gidilmiştir. BDDK tarafından yapılan bir diğer düzenleme de 17 Mayıs 2007 tarihinde 26525 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Finansal Kiralama, Faktoring ve Finans-

[†] Penetrasyon Oranı; özel kesim tarafından yapılan yatırım harcamalarının ne kadarının finansal kiralama ile yapıldığını gösteren orandır.

man Şirketlerince Uygulanan Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ olmuştur.

Güncel düzenlemelerin ortak özelliği, finansal kiralama şirketlerinin finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartları'na uygun raporlamaları ve durumlarını 01.01.2008 tarihine kadar ilgili tebliğ hükümlerine göre intibak ettirmekle mükellef oldukları hükmünün yer almasıdır. Ancak finansal kiralama şirketlerince uygulanması öngörülen Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi'nde yer alan hükümlerin Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği-1 ile yayımlanmış olan Tekdüzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve İşleyişindeki hükümlerden oldukça farklı olması ve yeterince açık olmaması nedeniyle bu kurumların söz konusu hesap planına intibaklarının kolay olmayacağı ifade edilebilir.

Bu makalede, kaynak yetersizliği içinde ya da kaynakları sınırlı olan işletmelerin finansman sıkıntısını aşmasına imkan sağlayan ve alternatif bir finansman tekniği olan finansal kiralamanın incelenmesinin yanı sıra finansal kiralama şirketlerince uygulanması öngörülen Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi çerçevesinde, finansal kiralama şirketlerince kullanılacak hesapların belirlenmesine ve bu hesapların tanıtılmasına yer verilmiştir. Finansal kiralama şirketlerince uygulanması öngörülen Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi'nin yeni olması, bu şirketlerin dönem içi ve dönem sonu işlemlerinin nasıl muhasebeleştirileceğini ele almamızın temel nedeni olmuştur.

1. TMS 17 KİRALAMA İŞLEMLERİ STANDARDINDA FİNANSAL KİRALAMA KAVRAMI VE FİNANSAL KİRALAMANIN KOŞULLARI

TMS-17 Kiralama İşlemleri Standardı'nda kiralama, kiraya verenin kiralamaya konu varlığın kullanım hakkını, bir ödeme veya ödeme planı karşılığında, taraflarca kararlaştırılan zaman süresince kiracıya devrettiği sözleşmedir, şeklinde tanımlanmıştır.

Kiralama işleminde varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan her türlü risk ve yararların kiracıya devredilebildiği kiralama işlemleri, finansal kiralama olarak nitelendirilmektedir. Finansal kiralamada sözleşme süresinin sonunda, ilgili varlığın mülkiyetinin devredilmesi şart değildir.

Finansal kiralamayı faaliyet kiralamasından ayıran özellikler şunlardır (Brigham, 1999: 99) :

- Finansal kiralama sözleşmesinde mülkiyetten doğan tüm risk ve yararların kiracıya devredilebilme olasılığı bulunurken, faaliyet kiralamasında böyle bir durum söz konusu değildir.
- Finansal kiralamada kiralama süresi uzun dönemlidir, oysa faaliyet kiralamasında kiralama süresi genellikle kısa dönemlidir.
- Finansal kiralama işlemlerinde sözleşmede belirlenen sürenin bitiminden önce kiralanan varlığın geri verilmesi ya da değiştirilmesi mümkün değil iken, bu durum faaliyet kiralaması için geçerlidir.
- Finansal kiralamada kiracı, kira sözleşmesinde belirtilen sürenin bitiminden önce kira sözleşmesini fesh etmenin neden olacağı zararları karşılamakla mükellef iken, faaliyet kiralamasında ise kiracı kira süresinin bitiminden önce kira sözleşmesini fesh edebilme hakkına genellikle sahiptir.

TMS 17'de bir kiralamanın finansal kiralama mı yoksa faaliyet kiralaması mı olduğunun tespitinde, sözleşmenin şeklinden ziyade işlemin özünün esas alınması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre, aşağıdaki kriterlerin birlikte ya da tek başlarına var olmaları, kiralama işlemlerinin finansal kiralama olarak kabul edilmesi için gereklidir (TMS 17; p.10):

- a) Kiralama sözleşmesinde, kiralanan varlığın mülkiyetinin kiralama süresi sonunda veya daha önce kiracıya geçebileceğinin öngörülmesi,
- b) Kiracıya, kiralanan varlığı buna ilişkin opsiyonun kullanım tarihinde oluşması beklenen gerçeğe uygun değerinden çok daha düşük bir bedelle satın alma opsiyonu verilmesi nedeniyle, kiralama sözleşmesinin başlangıcı itibarıyla kiracı tarafından bu opsiyonun kullanılabilceğinin beklenmesi,
- c) Mülkiyet kiracıya geçmeyecek olsa dahi, kira süresinin kiralanan varlığın ekonomik ömrünün büyük bir bölümünü kapsaması,
- d) Kiralama sözleşmesinin başlangıcı itibarıyla, asgari kira ödemelerinin bugünkü değerlerinin, en az, kiralanan varlığın gerçeğe uygun değerine eşit olması,
- e) Kiralanan varlığın, üzerinde büyük değişiklikler yapılmadığı sürece, sadece kiracı tarafından kullanılacak özel bir yapıda olması.

Ayrıca TMS 17 madde 11'de belirtilen kriterlerin birlikte veya tek başlarına var oldukları durumlar da yine ilgili kiralama işleminin finansal kiralama olarak nitelendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bunlar:

- a) Kiracının kiralama işlemini feshedebilmesi durumunda, kiraya verenin fesih işleminden kaynaklanan zararlarının kiracı tarafından karşılanması,
- b) Kalıntı değerın gerçeğe uygun değerindeki değişmelerden kaynaklanan kazanç ya da kayıpların kiracıya ait olması (örneğin kiralama süresi sonundaki satış gelirlerinin tamamına eşit bir kira indirimi şeklinde),
- c) Kiracının, piyasa fiyatının çok daha altında bir bedelle bir dönem daha kiralamayı sürdürme hakkının bulunması.

TMS 17 madde 2'de hangi varlıkların bu standart kapsamında kiralamaya konu edilmeyeceği ifade edilmiştir. Buna göre ilgili maddede belirtilen varlıklar dışındaki tüm varlıklar kiralamaya konu olabilmektedir. Uygulamada faaliyet gösteren finansal kiralama şirketleri ise, kendi ağ sayfalarında hangi varlıkların kiralanmasına aracı olacaklarını ilan etmektedirler. Bu varlıklar ise genellikle maddi duran varlıklar olmaktadır. Örneğin; her türlü taşıtlar, iş makineleri, tıbbi cihaz ve ekipmanlar, teknolojik ekipmanlar, tekstil makineleri, metal işleme tezgahları, baskı makineleri, üretim makineleri, mobilya (mağaza, büro ve ofis) donanımları, ses ve görüntü sistemleri, tarım makineleri, gayrimenkul, ısıtma-soğutma sistemleri gibi.

2. FİNANSAL KİRALAMA ŞİRKETLERİNCE UYGULANAN TEKDÜZEN HESAP PLANI VE FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

BDDK tarafından 10.10.2006 tarih 26315 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik ile finansal kiralama şirketlerinin muhasebe faaliyetlerine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Buna göre finansal kiralama şirketlerince hazırlanan finansal tabloların şirket genel kurullarında onaylanmasının ardından, izleyen yedi gün içinde bağımsız denetim raporu ile birlikte internet ortamında yayımlanması ve beş yıl süre ile kullanıcıların erişimine açık bırakılması hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan BDDK, 17 Mayıs 2007 tarihinde 26525 sayılı Resmi Gazete'de Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliğ ile finansal kiralama şirketlerinin

muhasabe faaliyetlerini yürütmesi sırasında kullanması gereken hesap planı ve izahnamesi yayımlamıştır.

Tebliğ'in birinci maddesinde, hesap planının amaçları, şu şekilde ifade edilmiştir:

- Tüm finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketleri için muhasebeleştirme ve finansal raporlama açısından tekdüzeni sağlama,
- Tek tip bilanço ve gelir tablosunun doğrudan elde edilmesi,
- Denetim ve gözetim için gerekli olan bilgilerin doğrulanabilir ve denetlenebilir bir şekilde doğrudan ve sağlıklı olarak elde edilmesi,
- Ekonominin izlenmesi ve yönlendirilmesi için yetkili mercilerin ihtiyaç duyduğu bilgilerle, diğer istatistiki bilgilere doğrudan ulaşılması,
- Finansal analiz, risk analizi, verimlilik analizi gibi çeşitli analiz ve yorumlar için ihtiyaç duyulan bilgilerin standart bir şekilde elde edilmesi,
- Kamuya açıklanacak finansal tabloların biçim ve içeriklerinin belirlenmesi.

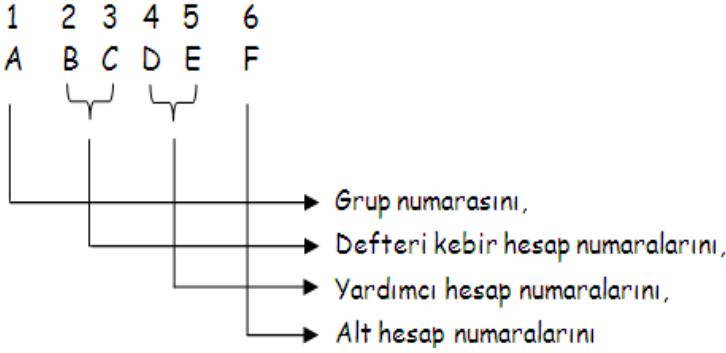
Söz konusu tebliğin geçici birinci maddesinde ise, finansal kiralama şirketlerinin durumlarını 01.01.2008 tarihine kadar ilgili tebliğ hükümlerine uygun hale getirmekle mükellef oldukları, hüküm altına alınmıştır.

2.1. Finansal Kiralama Şirketlerince Kullanılacak Tekdüzen Hesap Planı'nın Yapısı

Finansal kiralama işlemlerinde aracılık görevi üstlenen finansal kiralama şirketlerinin bu işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde kullanmak zorunda oldukları Tekdüzen Hesap Planı, aşağıda belirtilen ana hesap gruplarından oluşmaktadır:

0	Dönen Değerler
1	Ana Faaliyetlerden Alacaklar
2	Yatırım Amaçlı Değerler ve Diğer Aktifler
3	Bankalardan Kullanılan Krediler ve Diğer Yabancı Kaynaklar
4	Özkaynaklar
5	Ana Faaliyet Gelirleri
6	Finansman Giderleri
7	Faaliyet Dışı Gelirler
8	Faaliyet Giderleri ve Diğer Giderler
9	Bilanço Dışı Hesaplar

Hesap numaralama (kodlama) sistemi, belirli hesaplar hariç 6 haneden, istisnai hesaplar ise 7 haneden oluşmaktadır. Hesap numaralarının hanelere göre gösterimi, Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1. Hesap Planındaki Kodlama

Hesap planındaki her hesap grubu içindeki hesaplar defteri kebir seviyesinde, Türk parası ve yabancı para olmak üzere ikili olarak yapılandırılmıştır. Örneğin finansal kiralama işlemlerinden doğan alacaklarla ilgili olarak “150 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - T.P.” ve “151 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - Y.P.” şeklinde iki ayrı hesaba yer verilmiştir[‡]. Hesap planındaki defteri kebir düzeyindeki hesaplardan son hanesi çift numaralı olanlar Türk parası, tek numaralı olanlar ise yabancı para hesaplarıdır[§].

2.2. Finansal Kiralama Şirketlerince Finansal Kiralama İşlemlerinde Kullanılacak Hesaplar

Finansal kiralama şirketlerinin finansal kiralama işlemleri ile ilgili olarak kullanması gereken hesaplar; bilanço hesapları, gelir-gider hesapları ve nazım hesaplar şeklinde ayrı ayrı ele alınabilir.

[‡] Yabancı paralı hesapların dönem sonu bakiyeleri, ilgili Türkiye Muhasebe Standardı hükümleri çerçevesinde değerlemeye tabi tutularak ortaya çıkan değerlendirme farkları ilgili hesaplara intikal ettirilmiştir. Yabancı paralı hesaplardan ve işlemlerden sağlanan yabancı para faiz, komisyon ve gelirler, işlem tarihindeki kurdan Türk parasına çevrilmekte ve ilgili yabancı para kâr/zarar hesaplarına kaydedilmektedir. Yukarıda belirtilen gelirler, yabancı para yerine Türk parası üzerinden tahsil edilse dahi, ilgili yabancı para kâr/zarar hesaplarına kaydedilmektedir.

[§] Çalışmanın sadeliği bakımından yabancı paralı hesaplara değinilmemiştir.

2.2.1. Finansal Kiralama Şirketlerince Kullanılacak Bilanço Hesapları

Finansal kiralama şirketlerince finansal kiralama işlemleri ile ilgili olarak kullanılacak bilanço hesapları; kiralama işlemlerinden doğan alacaklar, imali ya da inşası süren ve imal ya da inşası tamamlandıktan sonra kiralamaya konu edilecek varlıklar ile verilen avanslara ilişkin hesaplardır.

• 150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR – T.P.

Bu hesap varlıkların finansal kiralama, faaliyet kiralaması ve diğer kiralama yöntemlerinden biriyle kiraya konu edilmesi durumunda, finansal kiralama sözleşmesine göre belirlenen taksitlendirilmiş toplam alacak tutarı ile faaliyet kiralamasının döneme isabet eden kısımlarının izlendiği hesaptır.

Hesabın bölümlendirilmesi şöyledir:

150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.

15000	FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI
15001	KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ (-)
15002	FAALİYET KİRALAMASI ALACAKLARI
15009	DİĞER

Finansal kiralama işleminde, kiralamaya konu varlık nedeniyle kira dönemlerinin sonunda tahsil edilecek alacaklar, bu hesabın altında yer verilen 15000 Finansal Kiralama Alacakları hesabının borcuna kaydedilirken, kiralamaya konu varlığın maliyeti ile sözleşmeye göre taksitlendirilmiş toplam alacak tutarı (toplam sözleşme bedeli) arasındaki fark, 15001 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri (-) şeklindeki düzenleyici hesabın alacağına kaydedilir.

Kazanılmamış finansal kiralama gelirleri olarak kayıt altına alınan tutarlardan, içinde bulunulan döneme ait olan kısımlar, dönemsel kavramı geçince 15001 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri (-) hesabının borcuna, 582 Finansal Kiralama Gelirleri - T.P. hesabının alacağına (dönem geliri) kaydedilir.

• 226 KİRALAMA KONUSU YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR–T. P.

Bu hesap, ilgili Türkiye Muhasebe Standardı hükümleri çerçevesinde, kiralama sözleşmesinin yapıldığı tarihten, kiralama süresinin başlangıcına kadar olan sürede, kiralama işlemi için üstlenilen maliyetlerin izlendiği hesaptır.

Hesabın bölümlendirilmesi şöyledir:

226 KİRALAMA KONUSU YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR – T.P.

22600 FİNANSAL KİRALAMA KONUSU YATIRIMLAR
22601 FAALİYET KİRALAMASI KONUSU YATIRIMLAR

Kiralama süresinin başlangıcıyla birlikte bu hesapta biriken tutarlar, 150 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - T.P. hesabına aktarılır.

• 228 KİRALAMA İŞLEMLERİ İÇİN VERİLEN AVANSLAR – T. P.

Bu hesap, kiralama sözleşmesinin yapıldığı tarihten, kiralama süresinin başlangıcına kadar olan sürede, kiralama işlemleri için satıcı firmalara avans niteliğinde ödenen tutarların izlendiği hesaptır.

Hesabın bölümlendirilmesi şöyledir:

228 KİRALAMA İŞLEMLERİ İÇİN VERİLEN AVANSLAR – T.P.

22800 FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİ İÇİN VERİLEN AVANSLAR
22801 FAALİYET KİRALAMASI İŞLEMLERİ İÇİN VERİLEN AVANSLAR

Kiralama süresinin başlangıcıyla birlikte ilgili tutarlar, bu hesaptan 150 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar - T.P. hesabına aktarılır.

2.2.2. Finansal Kiralama Şirketlerince Kullanılacak Gelir - Gider Hesapları

Finansal kiralama şirketlerince finansal kiralama işlemlerinde kullanılacak gelir-gider hesapları şunlardır:

• 582 FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ – T. P.

Bu hesap, finansal kiralama işlemlerinden sağlanan Türk parası faiz gelirlerinin içinde bulunulan döneme ait olan kısımlarının izlendiği hesaptır.

Kiralama sırasında (sözleşme tarihinde) alacak olarak kaydedilmiş olan tutarların, içinde bulunulan döneme ait olan kısmı, 582 Finansal Kiralama Gelirleri – T.P. hesabına alacak kaydedilirken, karşılığında 15001 Kazanılmamış Finansal Kiralama Gelirleri (-) – T.P. hesabına borç kaydedilir.

• 644 FİNANSAL KİRALAMA GİDERLERİ – T. P.

Bu hesap, finansal kiralama yoluyla edinilen varlıklar için Türk parası üzerinden yapılan ödemelerin izlendiği hesaptır.

2.2.3. Finansal Kiralama Şirketlerince Kullanılacak Nazım Hesaplar

Nazım hesaplar, finansal nitelikteki bir olayın gerçekleştiği tarihte, varlık ve kaynak hesapları ile gelir ve gider hesaplarını etkilemeyen fakat ileri bir tarihte etkileme olasılığı olan işlemler ile işletmenin yükümlülük ve haklarına ilişkin bilgi verme amacı ile tutulan hesaplardır (Özulucan ve Diğerleri, 2007: 47).

Finansal kiralama işlemlerinde, finansal kiralama şirketinin finansal kiralama işlemlerinde kullanılabileceği nazım hesaplar, hesap planında bilanço dışı hesaplar başlığı altında aşağıdaki gibi yapılandırılmıştır:

- 900 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN ALACAKLAR - T.P.
- 902 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN BORÇLAR - T.P.
- 904 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.
- 906 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN BORÇLAR - T.P.
- 908 TAKİPTEKİ FİN. KİR. ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN ALACAKLAR - T.P.
- 910 TAKİPTEKİ FİN. KİR. ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN BORÇLAR - T.P.
- 914 TAKİPTEKİ KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.
- 916 TAKİPTEKİ KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN BORÇLAR - T.P.

Nazım hesaplar kendi içinde sistemli bir şekilde sıralanmıştır. Bu sıralamada ana hesap kodlarının çift rakam olması Türk parası hesabı, tek rakam olması ise yabancı para hesabı olması anlamına gelmektedir. Bunun ötesinde ise, önce borçlandırılması gereken nazım hesap, sonrasında ise alacaklandırılması gereken nazım hesap yer almaktadır. Örneğin 900 Finansal Kiralama Alacakları Anapara Tutarlarından Alacaklar – T.P. hesabının borçlandırıldığı durumda, 902 Finansal Kiralama Alacakları Anapara Tutarlarından Borçlar – T.P. hesabı alacaklandırılan nazım hesap olmaktadır.

2.3. Finansal Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Finansal kiralama işleminin tarafları, muhasebeleştirme sürecini, finansal kiralama sözleşmesi çerçevesinde gerçekleştirirler. Bu nedenle yapılacak kayıtlarda finansal kiralama sözleşmesi hükümleri etkili olmaktadır.

Genellikle kiracının isteği üzerine harekete geçen finansal kiralama şirketi, varlığı kiralamak üzere kendisine başvuruda bulunan kiracı işletmenin talep ettiği varlığı edindikten sonra, varlığın kullanım hakkını kiracıya devre-

debilmektedir. Kiralama (teslim) tarihi itibarıyla varlığın rayiç değeri ile toplam kira bedeli arasındaki fark, finansal kiralama şirketi açısından kazanılmamış finansal kiralama geliri olmaktadır.

Finansal kiralama işlemlerinin finansal kiralama şirketi nezdinde kayıt altına alınmasına ilişkin örnek, aşağıdaki gibidir:

“B” Ticaret A.Ş. 18.11.2006 tarihinde “A” Finansal Kiralama A.Ş.’ye başvuruda bulunmuş ve istediği özelliklere sahip baskı makinesini finansal kiralama yoluyla edinmek istediğini bildirmiştir. Bunun üzerine “A” Finansal Kiralama A.Ş., “B” Ticaret A.Ş.’den 2.000 TL tutarında avans almış ve kendisinin istediği baskı makinesinin üreticisi olan “C” Ticaret İşletmesi ile bağlantıya geçmiştir.

“A” Finansal Kiralama A.Ş., “C” Ticaret İşletmesi’nden istenilen baskı makinesini satın almak üzere 05.12.2006 tarihinde 2.000 TL tutarında nakit avans vermiştir. “A” Finansal Kiralama A.Ş., 25.12.2006 tarihinde rayiç bedelli 25.000 TL olan baskı makinesini teslim almış ve fatura bedelinden avans mahsubu yaptıktan sonra kalan tutar için çek keşide etmiştir.

Taraflar arasında, imzalanan finansal kiralama sözleşmesinin başlangıç tarihi 01.01.2007 olmak üzere, aşağıdaki koşullar üzerinde anlaşma sağlanmıştır:

- “B” Ticaret A.Ş. ekonomik ömrü 5 yıl olan bir baskı makinesini finansal kiralama yoluyla edinmek istemektedir. Baskı makinesinin rayiç değeri 25.000 TL olup, KDV oranı % 1’dir.*
- Baskı makinesi 25.12.2006 tarihinde finansal kiralama şirketince rayiç değeri ile satın alınmış ve karşılığında nakit olarak ödeme yapılmıştır.*
- Yapılan anlaşmaya göre kira süresi 5 yıl olup, 01.01.2007’de başlayacaktır. Taraflar arasında kabul edilen finansal kiralama sözleşmesinin ödeme planındaki zımni faiz oranı yıllık % 25’tir.*
- Kira ödemeleri her yılın sonunda eşit taksitler şeklinde yapılacaktır.*

Kiralama konusu varlığın finansal kiralama şirketince edinilmesinden kiracıya teslimine kadar geçen sürede yapılması gereken yevmiye kayıtları şöyledir:

18/11/2006

010 KASA	2.000
390 MUHTELİF BORÇLAR – T.P.	2.000

Finansal kiralama konusu varlığın satın alınması için alınan avans nedeniyle

05/12/2006

228 KİRALAMA İŞLEMLERİ İÇİN VER. AVANSLAR – T.P.	2.000
22800 FİN. KİR. İŞLEMLERİ İÇİN VERİLEN AVANSLAR	

010 KASA	2.000
-----------------	--------------

Finansal kiralama konusu varlığı satın almak üzere verilen avans nedeniyle

25/12/2006

226 KİR. KONUSU YAPIL. OLAN YATIRIMLAR - T.P.	25.000
22600 FİN. KİRALAMA KONUSU YATIRIMLAR	
260 PEŞİN ÖDENMİŞ VERGİLER - T.P.	250
26003 İNDİRİLECEK KDV	

010 KASA	23.250
-----------------	---------------

228 KİR. İŞLEM. İÇİN VER. AVANSLAR - T.P.	2.000
--	--------------

22800 FİNANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİ İÇİN VERİLEN AVANSLAR

Finansal kiralama konusu varlığın satın alınması nedeniyle

Finansal kiralama konusu varlık için kiracı ile yapılan sözleşmede ödeme planı aşağıdaki gibi belirlenir.

$$ABD = A \times \left(\frac{1 - \frac{1}{(1+i)^n}}{i} \right)$$

ABD : Anüitenin Bugünkü Değeri

A : Taksit Tutarı

i : Faiz Oranı

n : Vade

Buna göre, dönemler itibarıyla, kira ödemeleri ve ödeme planı aşağıdaki gibidir.

$$25.000 = A \times \left(\frac{1 - \frac{1}{(1+0,25)^5}}{0,25} \right) \rightarrow A = 9.296 \text{ TL / Dönem}$$

Tablo 1. Ödeme Planı

Tarih	Kira (Taksit) Tutarı	Faiz Ödemele-ri**	Anapara Öde-meleri ††	Anapara Borcu
01.01.2007	-	-	-	25.000,00
31.12.2007	9.296,00	6.250,00	3.046,00	21.954,00
31.12.2008	9.296,00	5.488,50	3.807,50	18.147,00
31.12.2009	9.296,00	4.536,75	4.759,25	13.387,00
31.12.2010	9.296,00	3.346,75	5.949,25	7.438,00
31.12.2011	9.296,00	1.859,50	7.436,50	0,00
TOPLAM	46.480,00	21.480,00	25.000,00	-

Ödeme planı çerçevesinde finansal kiralama şirketi tarafından yapılması gereken yevmiye kayıtları, yıllar itibariyle aşağıdaki gibi olacaktır.

- 2007 Yılına İlişkin Kayıtlar

01/01/2007

150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.	46.480
15000 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI	
- 2007 Dönemine Ait	9.296
- 2007 Sonrası Dönemlere ait	37.184
226 KİRALAMA KONUSU YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR - T.P.	25.000
22600 FİN, KİR, KONUSU YATIRIMLAR	
150 KİR. İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.	21.480
15001 KAZANILMAMIŞ FİN. KİR. GELİR. (-)	
- 2007 Dönemine Ait	6.250
- 2007 Sonrası Dönemlere ait	15.230

Finansal kiralama şirketince kiraya verilen varlık nedeniyle

/

**

Faiz ödemesi tutarları basit faiz formülü yardımıyla aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$\text{Faiz} = (\text{Anapara} \times \text{Faiz} \times \text{Vade}) / 100$$

$$F_{2007} = (25.000,00 \times 25 \times 1) / 100 = 6.250,00 \text{ TL} \rightarrow 2007 \text{ yılına ilişkin faiz}$$

$$F_{2008} = (21.954,00 \times 25 \times 1) / 100 = 5.488,50 \text{ TL} \rightarrow 2008 \text{ yılına ilişkin faiz}$$

††

Anapara ödemeleri, kira tutarı ile faiz ödemesi arasındaki farktır.

$$\text{Anapara ödemesi} = \text{Kira Tutarı} - \text{Faiz}$$

$$A_{2007} = 9.296,00 \text{ TL} - 6.250,00 \text{ TL} = 3.046,00 \text{ TL} \rightarrow 2007 \text{ yılına ilişkin anapara ödemesi}$$

$$A_{2008} = 9.296,00 \text{ TL} - 5.488,50 \text{ TL} = 3.807,50 \text{ TL} \rightarrow 2008 \text{ yılına ilişkin anapara ödemesi}$$

...

01/01/2007

900 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN ALACAKLAR - T.P.	25.000
902 FİN. KİR. ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN BORÇLAR - T.P.	25.000

Sözleşme tarihinde finansal kiralama işleminden doğan alacak ve borç yükümlülüğünün izlenmesi nedeniyle

01/01/2007

904 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.	21.480
906 KAZANILMAMIŞ FİN. KİRALAMA GELİRLERİNDEN BORÇLAR- T.P.	21.480

Sözleşme tarihinde dönem geliri olarak kayıt altına alınamayan finansal kiralama geliri nedeniyle

31/12/2007

010 KASA	9.388,96
150 KİR. İŞLEM. ALACAKLAR - T.P.	9.296,00
15000 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI - 2007 Dönemine Ait	9.296
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ, PRİM VE FONLAR - T.P.	92,96
380104 ÖDENECEK KDV	

Finansal kiralama şirketince tahsil edilen kira geliri nedeniyle

31/12/2007

902 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN BORÇLAR - T.P.	3.046
900 FİN. KİR. ALACAKLARI ANAPARA TUTARLARINDAN ALACAKLAR - T.P.	3.046

Finansal kiralama alacakları anapara alacak ve borç tutarlarındaki azalma nedeniyle

31/12/2007

150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P.	6.250
15001 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ (-)	
582 FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ – T.P.	6.250

Kazanılmış hale gelen finansal kiralama geliri nedeniyle

/

31/12/2007

**906 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA
GELİRLERİNDEN BORÇLAR - T.P. 6.250**

**904 KAZANILMAMIŞ FİN. KİRALAMA
GELİR. ALACAKLAR - T.P. 6.250**

Kazanılmamış finansal kiralama gelirinin döneme isabet eden kısmının ilgili dönemin gelirlerine aktarılması nedeniyle

31/12/2007

582 FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ – T.P. 6.250

440 KAR VE ZARAR - T.P. 6.250
44001 KAR

Finansal kiralama şirketince tahsil edilen kira gelirinin dönem karı/zararına aktarılması nedeniyle

/

- 2008 Yılına İlişkin Kayıtlar^{##}

31/12/2008

010 KASA 9.388,96

150 KİR. İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P. 9.296
15000 FİNANSAL KİRALAMA ALACAKLARI
- 2008 Dönemine Ait 9.296

**380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ,
PRİM VE FONLAR - T.P. 92,96**
380104 ÖDENECEK KDV

Finansal kiralama şirketince tahsil edilen ikinci kira geliri nedeniyle

31/12/2008

**902 FİN. KİRALAMA ALACAKLARI ANAPARA
TUTARLARINDAN BORÇLAR - T.P. 3.807,50**

**900 FİN. KİR. ALACAKLARI ANAPARA
TUTARLARINDAN ALACAKLAR - T.P. 3.807,50**

Finansal kiralama alacakları anapara alacak ve borç tutarlarındaki azalma nedeniyle

/

^{##} 2009 ve sonraki dönemlere ilişkin yevmiye kayıtları, tutarları ödeme planında belirlendiği şekilde olmak üzere, 2008 yılında yapılan kayıtlar ile aynı olacaktır.

31/12/2008

150 KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR - T.P. **5.488,50**
15001 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ (-)

582 FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ – T.P. **5.488,50**

Kazanılmış hale gelen finansal kiralama geliri nedeniyle

31/12/2008

906 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN BORÇLAR - T.P. **5.488,50**

904 KAZANILMAMIŞ FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİNDEN ALACAKLAR - T.P. **5.488,50**

Kazanılmamış finansal kiralama gelirinün döneme isabet eden kısmının ilgili dönemin gelirlerine aktarılması nedeniyle

31/12/2008

582 FİNANSAL KİRALAMA GELİRLERİ – T.P. **5.488,50**

440 KAR VE ZARAR - T.P. **5.488,50**
44001 KAR

Finansal kiralama şirketince tahsil edilen kira gelirinün dönem karı/zararına aktarılması nedeniyle

/

SONUÇ

Sermaye birikiminin yetersiz, yatırım ve alternatif kaynak sağlama maliyetlerinin yüksek olduğu ülkelerde faaliyet gösteren işletmeler, rekabetin yoğun yaşandığı ekonomik hayatta varlıklarını geliştirerek devam ettirebilmek için, alternatif kaynak sağlama yöntemlerine yönelmek zorundadırlar. Bu yöntemlerden birisi de işletmelerin finansman ihtiyaçlarını gideren finansal kiralama yöntemidir. Finansal kiralama yönteminde varlığın mülkiyetine sahip olmaktan kaynaklanan tüm risk ve faydalar, kira bedeli karşılığında, kiraya veren tarafından kiracıya devredilebilmektedir.

Finansal kiralama işlemlerinin gerek kiracının gerek kiraya verenin finansal tablolarındaki gösterimi TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı'nda düzenlenmiştir. Öte yandan finansal kiralama şirketlerine ilişkin diğer düzenlemelerde de Türkiye Muhasebe Standartları'na uygun raporlama yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Buna göre, bir finansal kiralama işleminde kiraya veren taraf olarak yer alan finansal kiralama şirketlerinin, finansal kiralamaya

konu edilmiş varlıklarını, bilançolarına yansıtılmaları ve net kiralama yatırımı tutarına eşit tutarda, alacak olarak göstermeleri gerekmektedir.

Finansal kiralama şirketlerinin muhasebe organizasyonu ile ilgili bir diğer düzenleme ise, 17 Mayıs 2007 tarih ve 26525 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliğ'dir. Bu Tebliğ'e göre finansal kiralama şirketleri mevcut durumlarını 01.01.2008 tarihine kadar ilgili tebliğ hükümlerine intibak etmekle mükellef kılınmışlardır. Böylece, biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir, karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde bilgi üreten finansal tabloların üretilmesi mümkün olabilecektir. Ancak finansal kiralama şirketlerinin hesap planına intibakı, izahnamede yer alan tebliğ hükümlerinin yeterince açık olmaması nedeniyle kolay olmamaktadır. Bu durum gerek konu ile ilgili muhasebe uygulamalarının gerekse finansal tabloların anlaşılabilirliğini, karşılaştırılabilirliğini ve bilgi için muhasebe anlayışını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle izahnamede yer alan tebliğ hükümlerinin uygulayıcılar tarafından kolayca anlaşılabilir ve uygulanabilir şekilde tekrar yorumlanması (ele alınması) gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- BECK, T., KUNT, A.DEMİRGÜÇ ve MAKSİMOVİC, V. (2004), "Financing Patterns Around The World: Are Small Firms Different?", http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/84797-114437274304/FinancingPatterns_Aug2004-revisions.pdf, August 2004.
- BRIGHAM, Eugene F. (1989), Fundamentals of Financial Management, 6th Edition, Dreyden Press, Chicago.
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliğ, 17 Mayıs 2007 tarih, 26525 sayılı Resmi Gazete.
- Kiralama İşlemlerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS17)
- ÖRTEN, R. ve KARAPINAR, A. (2007), Türkiye Muhasebe Standartları ile Uyumlu Dönem sonu Muhasebe Uygulamaları, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÖZULUCAN, A. ve DERAN, A. (2003), "TMS 17 ve Piyasa Uygulaması Çerçevesinde Finansal Kiralama İşlemlerinin Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 1, Mart 2003.
- ÖZULUCAN, A., ÖZDEMİR, F. S. ve ARSLAN, S. (2007), Çözümlü, Açıklamalı Dönem İçi ve Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları, Siyasal Kitabevi, Ankara.

SAđLAM, N., ŐENGEL, S. ve ÖZTÖRK B. (2008), Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması, 2. Baskı, Maliye Hukuk Yayınları, Ankara.

Small Business Administration, "Financing Patterns of Small Firms: Findings from the 1998 Survey of Small Business Finance", <http://www.smallbusinessnotes.com/fedgovernment/sba/financingpatterns03.html>, 1998.